

TÜRÜK

*Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*

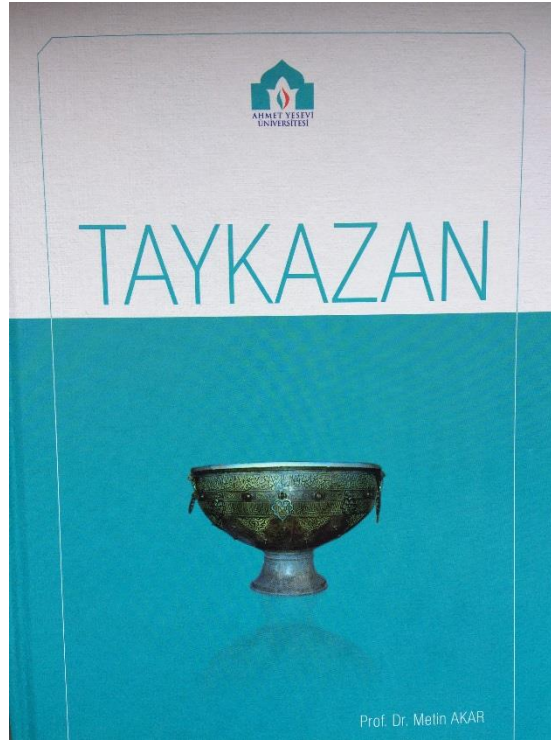
2018, Yıl:6, Sayı:13

Geliş Tarihi: 26.05.2018

Kabul Tarihi:13.06.2018

Sayfa:502-505

ISSN: 2147-8872

**Metin Akar (2017). "TAYKAZAN", Ahmet Yesevi Üniversitesi, İnceleme
Araştırma Dizisi, Yayın No: 44, Ankara, 195 s. , ISBN: 978- 9944- 237- 57-4**

Erdal Aydoğmuş*

Giriş

Türkçe aşığı, Türkçe yazar Pir-i Türkistan Hoca Ahmet Yesevi, Türk tarihi, Türk dili ve kültürü için önemli bir şahsiyettir. Yetiştirmiş olduğu alperenler aracılığıyla Türklerin İslam dinini tanımaları, İslamiyet'i kabul etmeleri ve Türkler arasında yayılması gibi konularda

* Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Öğretim Üyesi, [orcid.org/ 0000-0002-7642-7807](https://orcid.org/0000-0002-7642-7807), erdalaydogmus40@gmail.com

etkin rol oynamıştır. En önemlisi ise Hoca Ahmet Yesevi'nin Türklerin İslam dinini kabul etmeleri esnasında kendi kültürlerini korumalarını sağlamış olmasıdır.

Yahya Kemal, Hoca Ahmet Yesevi'nin önemini şu sözleriyle özetlemiştir: “Şu Ahmet Yesevi kim? Bir araştırın göreceksiniz. Bizim milliyetimizi asıl onda bulacaksınız.”

Sovyetler Birliği döneminde dini, milli ve manevi konularda uygulanan baskıcı politikalarından Hoca Ahmet Yesevi'nin türbesinin bulunduğu şehir olan tarihi Yesi (Türkistan) şehri de dâhil olmak üzere türbe ve türbenin içinde bulunan “Taykazan” adı verilen kazan da politikalarından olumsuz etkilenmiştir.

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla birlikte Türk dünyası yeniden Hoca Ahmet Yesevi'sine kavuşmuş ve Türk dünyası ona karşı olan borcunu ödemek için hakkında birçok çalışma yapılmıştır.

Pir-i Türkistan Hoca Ahmet Yesevi'nin türbesi Kazakistan Cumhuriyeti'nin güneyinde bulunan Yesi (Türkistan) şehrinde bulunmaktadır. Hoca Ahmet Yesevi bu şehirde eğitim almış, hayatını sürdürmüş ve burada hayata gözlerini yummuştur.

Türbenin içinde bir kazan (Taykazan) bulunmaktadır. Bu kazan oldukça büyük, geniş, ağır ve derindir. Kazan Sovyetler Birliği döneminde Stalin'in emriyle 1935 yılının Temmuz ayında Türkistan'dan St. Petersburg şehrine götürülerek Ermitaj Müzesi'nde saklanır. 1935 yılından 1989 yılına kadar Ermitaj Müzesi'nde kalan “Taykazan” 1989 yılında tekrar Türkistan'a getirilerek yerine konulur.

Taykazan ile ilgili Sovyetler Birliği döneminde yaşananlar Prof. Dr. Metin Akar tarafından kaleme alınmıştır. Prof. Dr. Metin Akar tarafından kaleme alınan “Taykazan” adlı eserin yayın koordinatörlüğü Halil Ulusoy tarafından yapılarak, Kasım 2017 tarihinde Ahmet Yesevi Uluslararası Türk- Kazak Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı tarafından bastırılıp okuyucularına sunulmuştur.

Toplam 195 sayfa, üç bölümden oluşan eserin sonunda kaynakça (s. 191-194) ve kaynak kişilere (s. 195) yer verilmiştir.

Birinci bölüm **“Kazan Etrafında Oluşan Kültür”** (s.15-59), ikinci bölüm **“Taykazan'ın Rusya Macerası”** (s. 65- 90), üçüncü bölüm **“Belgeler”** (s.94-195) adlı bölümlerden oluşmaktadır.

Eser, Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Musa Yıldız'ın “Sunuş” (s. 5), yazısının ardından eserin yazarı Prof. Dr. Metin Akar'ın “Önsöz” (s. 6-7) yazısıyla devam etmekte ve daha sonra birinci bölüme geçilmektedir.

Birinci bölümde **“Kazan Etrafında Oluşan Kültür”** (s. 15- 61) üst başlığıyla önce Türklerde kazan geleneği ile ilgili bilgi verilmiştir. Kazan geleneği hakkında bilgi verildikten sonra asıl kitabın konusu olan Taykazan'a geçilmiştir. Eserin birinci bölümünde aşağıdaki alt başlıklara yer verilmiştir:

1. “Kim Tarafından Yaptırıldı, Niçin Yaptırıldı”
2. “Kazan Hakkında Emir Timur'un Emri”

3. “Emir Timur Vakfıyesi’nde Kazan Hakkında Emir Var mı?”
4. “Taykazan’ı Döken Usta: Tebrizli Abdülaziz’
5. “Taykazan’ın Döküldüğü Şehir: Karnak’
6. “Taykazan’ın Maddi Yapısıyla İlgili Üstündeki Yazılar’
7. “Taykazan’ın Süslenmesi’
8. “Taykazan’ın Külliyyede Durduğu Yer: Kazanlık”
9. “Kazanın Adları: Taykazan, Daş Kazan, Kara Kazan, Bakır Kazan”
10. “Kazan Etrafında Oluşan Kültür”
11. “Kazan Çevresindeki Tuğlar”, “Büyük Tuğ”
12. “On Bir Ahmedler Mührü”
13. “On Bir Ahmedler Mühürleri İle İlgili Halk İnançları”
14. “Taykazan Şiirleri”

Eserin ikinci bölümü “**Taykazan’ın Rusya Macerası**” (s. 65- 91) adlı başlıkla devam etmektedir. Taykazan’ın Türkistan’dan Leningrad’a götürülmesi ve tekrar Türkistan’a getirilerek yerine konması ile ilgili kaynak kişilerden alınan bilgiler ışığında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Özellikle Taykazan’ın Leningrad’daki Ermitaj Müzesi’nden alınıp Türkistan’a getirilmesi için büyük uğraşlar veren Türkistan şehrinin eski belediye başkanlarından rahmetli Erkin Curabekov’la bizzat yazarın yapmış olduğu derlemeler eserde işlenmiştir.

1935 yılında Taykazan’ın Hoca Ahmet Yesevi’nin türbesinden çıkartılarak Türkistan garına götürülüp halkın gözyaşları arasında oradan bir yük trenine yüklenerek Türkistan’dan ayrılışı, Taykazan’ın Türkistan’dan koparılıp Ermitaj Müzesine konması ve Türkistan halkıyla Taykazan arasındaki süren elli dört yıllık hasrete yer verilmiştir.

1985 yılında rahmetli Erkin Curabekov’un Türkistan’a belediye başkanı olmasıyla beraber 1989 yılına kadar Taykazan’ın tekrar Türkistan’a getirilmesi için vermiş olduğu mücadelelerin resmi yazışmaları belgelerle gösterilmiştir.

Taykazan’ın geri getirilmesi için birçok zorlukla karşılaştığı ve dönemin Ermitaj Müzesi Müdürü Boris Piotrovski’nin belediye başkanı Erkin Curabekov’a yapmış olduğu yardımlardan bahsedilmiştir. Tüm olumsuzluklara rağmen mücadele edilerek Taykazan’ın Ermitaj Müzesi’nden alınması, müze görevlilerinin Taykazan ile vedalaşması, Taykazan’ın Türkistan’a getirildiği esnada türbenin önündeki mahşeri kalabalığın Taykazan’a sarılmak istemeleri, kalabalığın sevinç gözyaşları, alt başlıklar halinde anlatılmıştır.

İkinci bölümün son alt başlığının içeriğinde dönemin Türkistan belediye başkanı rahmetli Erkin Curabekov’un Ermitaj Müzesi Müdürü Boris Piotroviç’in vefat ettiğini duyduktan sonra Boris Piotroviç’in mezarına gidip dua etmesi, daha sonra ailesini ziyaret ederek bununla bir vefa borcunu ödemeye çalıştığı anlatılmaktadır.

Yazar üçüncü bölümde “**Belgeler**” (s. 94- 189) adlı başlığıyla çalışmasına devam etmiştir. Taykazan’ın Türkistan’a geri getirilmesi için devlet yetkilerinin 1985 yılından 1989

yılına kadar yapmış olduğu her yazışmanın orijinal metinlerine(Rusça) ve bu yazışma metinlerinin Türkçe çevirisine yer vermiştir.

Yukarıda verilen bölümlerin ardından faydalanılan yazılı ve sözlü kaynaklara yer verilmiştir.

Hoca Ahmet Yesevi Türk dünyasının önemli değerlerinden olup Türkistan coğrafyasının ve Anadolu'nun Müslüman olması ve dilimiz olan Türkçenin korunması ve gelişmesini sağlaması açısından çok şey borçlu olduğumuz önemli bir şahsiyettir.

Sovyetler Birliği döneminde Hoca Ahmet Yesevi'nin türbesinin içinde bulunan Taykazan ile ilgi yaşananları yazarın birinci ağızdan derleyerek resmi yazışma metinleriyle (orijinal) okuyucusuna sunması ve bilinmeyen gerçeklerin gün yüzüne çıkarılmasından dolayı önemli bir çalışmadır.